

Socialdepartementet

Camilla Waltersson Grönvall

Stockholm den 13 december 2024

Autism Sverige tillskriver socialdepartementet med anledning av nedanstående uppmaning om en utveckling av LSS.

LSS syftar till att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att leva som andra medborgare i Sverige. En välfungerande LSS-lagstiftning har en avgörande betydelse för den enskildes möjligheter att uppnå full delaktighet i samhället, jämlikhet i levnadsvillkor och att i övrigt kunna leva som andra. Sedan LSS infördes har det inom flera av lagens insatser skett en negativ utveckling som i praktiken begränsar människors rätt till stöd. Det beror bland annat på en diskrepans mellan uttalanden i förarbeten och vad som framgår av lagtext, brister i tillämpningen av LSS samt bristfällig kunskap om de livsvillkor som personer med funktionsnedsättning lever under men också kommunala riktlinjer som inte linjerar med gällande lagstiftning.

Sedan 1994 är det endast insatsen personlig assistans som förändrats och utvecklats, inga förändringar har gjorts av de övriga nio insatserna. Lagens ambitioner och intentioner överensstämmer inte med dagens verklighet. För att nå dit krävs en genuin politisk vilja och satsningar i syfte att utveckla och stärka LSS. Autism Sverige anser därför att regeringen behöver påbörja ett sådant arbete och stärka lagstiftningen för att återigen göra den till den unika reform och rättighetslag som Sverige en gång la grunden till:

9 § 1 LSS Rådgivning och annat personligt stöd

En insats som ställer krav på särskild kunskap om problem och livsbetingelser för människor med stora och varaktiga funktionshinder är den insats som i dagligt tal kallas **”Råd och stöd”**. Rådgivning och annat personligt stöd är ett expertstöd som ges av regionen. Insatsen ges ofta inom habiliteringen men även andra enheter kan ge insatsen. De experter som ger råd och stöd har, förutom sin yrkeskompetens också kunskap om hur det kan vara att leva med

olika funktionsnedsättningar. De kan också ge stöd och rådgivning till anhöriga eller andra närstående.

Insatsen "Råd och stöd" har diskuterats och tolkats sedan LSS ikraftträdande. Anledningen är att gränsdragningen mellan insatsen och sådana vård- och behandlingsinsatser, bland annat i form av habilitering och rehabilitering som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen, är oklar. Idag finns det stora skillnader och en nationell ojämlikhet hur regionerna arbetar med insatsen, samt att insatsen har minskat kraftigt under de senaste tio åren så att den i det närmaste är på väg att upphöra helt. Insatsen och dess syfte, såsom den beskrivs i LSS förarbeten, har fortfarande en mycket stor relevans för den enskilde individen. För att skapa god kvalitet i insatsen rådgivning och stöd behöver stödet ofta ges i en sammanhållen kedja av medicinska, psykologiska, sociala och pedagogiska åtgärder.

Insatsen behöver, för att fullt ut komma till sin rätt, förtydligas med bas i att den som har behov av kunskap om sin funktionsnedsättning och stöd för att hantera den i olika situationer, ska ha rätt till särskilt utformat expertstöd.

9 § 3 LSS Ledsagarservice

I förarbetena till LSS beskrivs ledsagarservice som en betydelsefull verksamhet som kan underlätta för personer med omfattande funktionsnedsättningar att delta i samhällslivet. Insatsen har över tid begränsas på olika sätt i kommunala riktlinjer, till exempel när det gäller vilka aktiviteter som kan ingå, schabloner för tidsomfång eller var ledsagningen kan utföras. Flera vägledande domar på området har även begränsat insatsen, t.ex. att omkostnader som kan uppstå för ledsagare i samband med fritids- och kulturella aktiviteter, enligt HFD, inte ingår i insatsen ledsagarservice.

De många begränsningarna, som framgår av lagtext, förarbeten och rättspraxis, har medfört ett minskat användande av insatsen. ⁱ

Insatsen bör förtydligas för att minska möjligheten till begränsningar samt göras mer användbar. Som exempel på förtydliganden/ändringar kan nämnas att omvårdnad bör inkluderas och en reglering bör ske av ledsagarens omkostnader – i LSS eller annan lag t.ex. SFB.

9 § 4 LSS Biträde av kontaktperson

Biträde av kontaktperson är ett icke professionellt stöd som ges av en medmänniska eller stödfamilj. Insatsen har som mål att bryta isoleringen och skapa delaktighet i samhällslivet för personer med funktionsnedsättning. Insatsen ska möjliggöra externa kontakter och att kunna delta i olika aktiviteter och ge möjlighet att ingå i en gemenskap med andra, även utanför sin LSS-bostad. Insatsen nekas ofta personer som bor i en sådan bostad trots att ingen sådan begränsning finns i lagen. Rättstillämpande instanser menar i princip att den som bor på ett gruppboende och t.ex. har daglig verksamhet, naturligen träffar andra människor och därmed har fått sina behov av medmänskliga kontakter tillgodosedda. Av LSS förarbeten

framgår dock att insatsen kontaktperson inte syftar till att säkerställa ett allmänt sällskap utan ett individanpassat engagerat och medmänskligt stöd, med målet att bryta social isolering. På denna punkt är förarbetena mycket tydliga. Kompletterande insatser för personer i LSS-bostäder kan därför utgöra ett mycket viktigt stöd även om man bor i en LSS-bostad.

En precisering bör ske av lagstiftningen så att lagens ursprungliga syfte kan säkerställas i framtiden. Det bör preciseras att anställd personal inte är att betrakta som likvärdigt med en kontaktperson och att bostad med särskild service inte utesluter möjligheten till insatsen.

9 § 5 Avlösarservice i hemmet

Vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning har, liksom andra vårdnadshavare, ansvar enligt föräldrabalken för barnets personliga förhållanden, och ska se till att barnets behov blir tillgodosedda. Vårdnadshavaren ska också svara för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till ålder, utveckling och övriga omständigheter. Avlösarservice fyller en viktig funktion för dem som ger omfattande omsorg till närstående och insatsen kan bidra till att förebygga ohälsa för denna, ofta hårt belastade, grupp. Benämningen avlösarservice i hemmet har medfört en begränsning av insatsen till hemmet på ett sätt som inte varit den ursprungliga avsikten. Denna begränsning innebär att insatsen inte är så flexibel som den skulle kunna vara.

Insatsen bör, för att kunna tillämpas som den var tänkt, endast benämnas, avlösarservice. Detta för att skapa full flexibilitet i insatsen.

9 § 7 Korttidstillsyn för skolorngdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov

Kommunerna är enligt skollagen skyldiga att erbjuda fritidshem till alla skolbarn till och med vårterminen det år eleven fyller 13 år. Men barn och unga med funktionsnedsättning kan behöva tillsyn efter skoldagens slut även när de blir äldre. Så länge de går i grundskola eller gymnasieskola finns därför en möjlighet att få insatsen korttidstillsyn. Insatsen kan enligt lagtexten endast erbjudas utanför det egna hemmet. I förarbeten uttalas att insatsen måste kunna utföras flexibelt och att vissa ungdomar kan behöva tillsyn och hjälp i hemmet.

Från att ha varit en insats som ökade stadigt fram till 2007, har insatsen korttidstillsyn haft en oroande utveckling under de senaste åren. Korttidstillsyn behövs för att barn och ungdomar med omfattande funktionsnedsättningar ska uppnå goda levnadsvillkor och få möjlighet att skapa en social tillvaro i enlighet med LSS ursprungliga intentioner. För att lagens intentioner även framöver ska ha relevans för dessa unga rättighetsbärare krävs uppdaterade kunskaper om hur insatsen fungerar idag och vilka hinder som påverkar hur insatsen kan utnyttjas. Skollagen har ändrats sedan benämningen på denna insats formulerades. I dagsläget har skolbarn rätt till fritidshem upp till 13 år enligt skollagen. Åldersgränsen i benämningen bör justeras för att överensstämma med vad som gäller för fritidshem enligt skollagen.

Lagtexten bör därför ändras för att det ska finnas en överensstämmelse mellan de båda lagarna, skollagen och LSS.

9 § 9 Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna

I insatsen ingår bl.a. omvårdnad, fritids- och kulturella verksamheter. Oavsett boendeform ska bostaden vara den enskildes privata och stadigvarande bostad. Kommunen kan idag ändra verkställigheten av en insats enligt 9 § 9 LSS och HFD har accepterat förändrad verkställighet då boende beviljats i hemkommunen eller annan kommun trots att den boende vistats större delen av sitt vuxna liv i en specifik bostad i en viss kommun. Resultatet blir en flytt under tvång. Självbestämmandet är därmed i stort sätt ur spel när det gäller möjligheten att kunna säga nej till en flytt på grund av att det t.ex. uppkommit lediga bostäder i hemkommunen.

Annan särskilt anpassad bostad är en av kommunen anvisad lämplig bostad. I propositionen beskrivs att bostaden bör ha viss grundanpassning till personer med funktionsnedsättningsbehov. Vad som menas med grundanpassning framgår dock inte. Omvårdnad ingår inte, inte heller fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter och kommunen har inget hälso- och sjukvårdsansvar i denna boendeform.

Idag saknas ett skydd mot tvångsflytt i LSS. En förtydligande tidsgräns behöver införas i LSS för kommunens rätt att ändra verkställigheten enligt § 9.9 vid boende i annan kommun. Vidare behöver en precisering ske av vad som avses med annan särskilt anpassad bostad och vilka den är tänkt för, så att användbarheten kan öka.

9 § 10 Daglig verksamhet

Personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte är under utbildning kan beviljas daglig verksamhet. Den dagliga verksamheten kan innehålla både aktiviteter med habiliterande inriktning och mer produktionsinriktade uppgifter. Verksamheten kan vara i både gruppform och individuella placeringar, till exempel på företag. I insatsen ingår omvårdnad. Den dagliga verksamheten kan utformas på olika sätt. Verksamheten ska erbjuda den enskilde stimulans, utveckling, meningsfullhet och gemenskap efter hans eller hennes önskemål.

Insatsen bör göras mer flexibel så att man undanröjer de hinder som finns för övergång till arbete och studier så att det blir möjligt att t.ex. pröva en praktikplats, studier eller deltidsarbete och samtidigt vara delvis kvar i den dagliga verksamheten. Insatsen bör dessutom finnas kvar som en möjlighet till social gemenskap och trygghet en tid även efter yrkesverksam ålder.

Övrigt

Förbundet anser även att en ny flexibelt utformad insats bör införas i LSS för personer som bor i ett ordinärt boende och har behov av stöd i den dagliga livsföringen. Det handlar således om en form av personlig service och boendestöd. Insatsen är aktuell när gapet mellan eget boende och gruppboende är för stort, t.ex. för personer med autism som har behov av dagligt stöd av ett begränsat antal personer.

Slutord

Det är hög tid att ge människor med autism och andra funktionsnedsättningar möjligheter att leva ett liv som andra, med full delaktighet i samhället. Med det som grund behöver LSS utvecklas, anpassas och uppdateras, så att den överensstämmer med den verklighet som de berörda lever i idag. Det handlar i första hand om rätten till ett värdigt liv men även om respekten för mänskliga rättigheter och ett samhälle för alla.

ⁱ Förändringar av ledsagning över tid Rapport till regeringen som svar på uppdrag.

Autism Sverige Förbundssekreterare
Cecilia Bergling Nauc ler